№ 170 Սեպտեմբերի 12 (24) 1881 Սեպտեմբերի 12 (24) № 170

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլ. կէս տարվանը 6 բուբլ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում դրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Ստորագրագրացիկ դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն ինչում:

Յայտարարութիւնների համար. վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ խմբագրին. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մեացեալ ընկերութիւնք հայոց. Նամակ Թիւրքիայից.— ՀԵՌԱԳՐԵՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Վենեցիայի աշխարհագրական ժողովը.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, սեպտեմբերի 7

Որոնց ատամները ցաւել են, նրանք անշուշտ գիտեն թէ՝ օրքան անտանելի է այդ հիւանդութիւնը, մանաւանդ, երբ ատամնաբոյժերը չը կարողանալով դեղերով այդ հիւանդութեան առաջն առնել, խորհուրդ են տալիս բոլորովին արմատախիլ անել ատամը. Ահա սրանից մի չարաթ առաջ, ատամներիցս մէկը սաստիկ ցաւում էր. տեղական ատամնաբոյժերին դիմեցի, բայց ոչինչ օգնութիւն չը գտայ. Վերջապէս, հաստատ վճռեցի բոլորովին հանել տալ, բայց բարեկամներիցս մէկը, խորհուրդ տուեց ինձ դիմել Հաւլաթարցի պ. Գրիգոր Յակոբեանցին, որին և դիմեցիս եւ ինչ, այդ ինքնուս պարոնը, որ Ներսիսեան գպրոցի չորրորդ դասատանից է դուրս եկել, իր հնարած դեղի զօրութեամբ ամենակարճ մէջոցում ոչնչացրեց ատամս ցաւը. Պարոնը, բացի ինձանից, նոյնպէս բժշկել է Թիֆլիսի նշանաւոր ընտանիքներից շատերին, որոնցից վերկայաթղթեր ունի. Կատարեալ յաջողութիւն կը ցանկանամ մեր երիտասարդ ատամնաբոյժին, իր նորագիւտ արհեստի մէջ.

Ղազարոս քահանայ Յովսէփեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս. 10 սեպտեմբերի.

Սուրբ Գայիանեան օրիորդաց Միջնակարգ ուսումնարանի վարչութիւնը ստացաւ մեծապատիւ պարոն Եպոր Եղիազարեանից Նուէր ի յիշատակ իր հանգուցեալ դուստր Հռիփսիմէի մէկ վիրգինէի տոմսակ 5% տոկոսաբեր առաջին փոխառութեան. № 39. սերի 16083.

Տեսուչ՝ Ն. Խորոմանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ստացանք «Journal d'Orient» լրագրի համար Շուշուց. պ. Աւետիս Զօրաբեանից 10 բուբլ. Անցեալ փոստերի հետ կանի 962 բուբլ. Հարկաւոր ենք համարում ասել որ այդ գումարի մէջ մենք հաշուում ենք և այն 400 բուբլ. որ պէտք ստանանք Ղարսից.

—

Հնագիտական ժողովի նիստերը փոխարքայի պալատի մէջ շարունակվում են. Ամեն օր առաւօտ և երեկոյեան նիստեր են լինում. ժողովուրդը մեծ բազմութեամբ է յաճախում նիստերին. Հնագիտական ժողովի անդամները ասում են որ ոչ կիեվում, ոչ էլ կազանում հասարակութիւնը այն համակրութիւնը չէր ցոյց տալիս դէպի Հնագիտական ժողովի նիստերը. ինչ համակրութիւն է ցոյց տալիս Թիֆլիսի հասարակութիւնը. Թիֆլիսցիները փոքր առ փոքր սկըսում են զգալ պահանջ դէպի գիտութիւն. Դա ամենալաւ ապագայցներից մէկն է, որ մեր քաղաքը ճշմարիտ կարող է մի բարձրագոյն դպրոցի, մի համալսարանի.

—

Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչ, Աւետիք Տէր-Գէորգեանց հրատարակել է «Ֆիզիկական, ժողովրդագրական և քաղաքական աշխարհագրութիւն Հայաստանի» վերնագրով մի ձեռնարկ. Տպված է 8ով. Մարտիրոսեանի տպարանում, ներկայ 1881 թ.ին. Գրքի գինն է 60 կոպէկ. Այս գրքի վրա, որ մենք ստորնակարգութեամբ ստացանք նրա հեղինակից, կաշխատենք մի այլ անգամ խօսել աւելի մանրամասնաբար.

—

Ստացանք Վիէննայի «Journal d'Orient» լրագրի 37 համարը, որի մէջ դարձեալ յօդուածներ կան հայոց խնդրի մասին. Ֆրանսիական լրագրի խմբագիրը շարունակում է քաջութեամբ պաշտպան հանդիսանալ Թիւրքաց Հայաստանի չաներին. Լրագիրը խոստանում է իր հետեւեալ համարներից մինի մէջ հրատարակել Նուբար-փաշայի կենսագրութիւնը.

—

Թիֆլիսի Հնագիտական ժողովի պատրաստական մասնաժողովի կարգադրութեամբ, ժողովի բացումից առաջ հրատարակվեցաւ «Հնագիտական ուղեցոյց Թիֆլիսի մէջ» (Археологическій Путеводитель по Тифлису) ռուսերէն գրքոյկը. Գիրքը կազմել է պ. Պրոցէնկո. Այդ գրքոյկը բաժանվել է ձրիաբար ժողովի անդամներին.

—

Շատերից լսել ենք հետեւեալ նկատողութիւնը Հնագիտական ժողովի զեկուցանողների մեծ մասի դասախօսելու մասին, այն է որ նրանք գրեթէ ամենքը չատ ցած են խօսում, այնպէս որ պալատի ընդարձակ դահլիճի մէջ չատ դժուար է, իսկ չատ անգամ անկարելի է լսել զեկուցանողների խօսքերը.

—

Սեպտեմբերի 10-ին պ. Երիցեան մի զեկուցում է արել Հնագիտական ժողովի մէջ տասն և մէկերորդ դարու «Թուղարակցիք» անուանված հայոց աղանդի մասին. Նրան պատասխանեց ժողովի մէջ պ. Ամիրխանեանց. Պ. Երիցեանի զեկուցման մասին, որ գրեթէ կրկնութիւն է «Փորձի» մէջ նոյն նիւթի մասին տպված յօդուածի, մենք յոյս ունենք ժամանակով խօսելու. մեր լրագրի էջերում.

—

Սեպտեմբերի 9-ին Թիֆլիսից դէպի Էջմիածին ուղեւորվեցաւ Մամբրէ վարդապետը, Մանկուեանն իր գործունէութեան հաշիւը տալու համար. Լսում ենք, որ Մամբրէն պէտք է եպիսկոպոս ձեռնադրվի և այնուհետև վերադառնայ Թիֆլիս, որպէս Վրաստանի և Իմերէթի հայոց թեմի լիազօր առաջնորդ. Զենք իմանում Աղաֆիրեան Գրիգոր եպիսկոպոսը ինչ պէտք է անի այն ժամանակ Թիֆլիսում.

—

Սեպտեմբերի 6-ին գիշերը. Թիֆլիսի Սիոնական փողոցի մի սեղանաւորի խանութը կողոպտեցին. գողերը տարան, ինչպէս ասում են, մինչև 35,000 բուբլ փող. Գողերը անհետացել են. Կարծում են որ նրանք մտել են խանութը պատուհանից խողովակից.

—

Լսում ենք որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը կամենում է դպրոցի տեսուչ նշանակել պ. Արիստոն Յովհաննիսեանցին.

—

Նուիրուց մեզ գրում են. «Այստեղ աւետարանական եկեղեցին օրից օր աւելի և աւելի է տարածվում. Աւետարանական հայերը ունեն իրանց առանձին ժողովարան, ուր հաւաքվում են և լուսաւորական հայերից և ուղղափառներից շատերը, ամեն կիրակի օր.

—

Ստացանք պ. Եպոր Եղիազարեանից յօդուած Կ. Պոլսի Մխիթարեան և յիշատակ իր հանգուցեալ դուստր Հռիփսիմէի մի 5% տոկոսաբեր երկրորդ փոխառութեան տոմսակ № 30. սերի 03593. որ պարոնի խնդիրքով կը հասցնենք Ներսէս պատրիարքին.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԱՅՈՑ

—

Աւասիկ այն կարեւոր Հիմնագիր, զոր Մի-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԵՆԵՑԻԱՅԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—

«Порядокъ» լրագրի մէջ կարդում են հետեւեալը.

Պատմում են, որ ժամանակակից յայտնի գիպլոմատներից մէկը Բերլինի կենդրէսի նախընթաց օրը չատպով աշխարհագրութեան դասեր էր առնում քաղաքա-աշխարհագրական վիճաբանութիւնների ժամանակ չը խայտառակվելու համար. Մէկ ուրիշ քաղաքագէտ, եւրոպական մեծ անուանով, Բաթումի վերաբերութեամբ երկար և տաք վիճաբանութիւնից յետոյ, դիմեց իր մասնաւոր քարտուղարին հարցմունքով. «Ըռուդ է գանվում Բաթումը և արժէ արդեօք վիճաբանել նրա համար». Այդ պետական մարդը, չատ կարելի է հնարք էր անում միայն. բայց և չատ կարելի է, որ այս անգամ նա ծանր կերպով էր հարցնում.

Ահա թէ ինչու համար Վենեցիայում հաւաքված աշխարհագրական կենդրէսը քիչ հետաքրքրութիւն չարժեց պետական մարդիկների և պուբլիցիստների մէջ. Լրագիրներն ևս բաւականացան կարճ տեղեկութիւններ տպելով կենդրէսի բացումից առաջ եղած հանդիսի մասին. Այն ինչ հանդէսը և կենդրէսը արժանի էին աւելի մանրամասն նկարագրութիւնների.

Առաջին միջազգային աշխարհագրական ժողովը կայացաւ 1871 թ.ին Անտվերպէնում, իսկ երկրորդը 1875 թ.ին, Փարիզում. Իտալական աշխարհագրական ընկերութեան նախագահ, իշխան Տէանս, համաձայն նախընթաց կենդրէսի վճռին, երրորդ ժողովի կազմակերպութեամբ պարապեցաւ Վենեցիայի, այդ նշանաւոր ճանապարհորդների և ծովագնացների հայրենիքի ազգաբնակութիւնը մեծ համակրութեամբ մասնակցեց պատրաստութիւններին, և հանդէսը, ինչպէս ասում են, չատ հետաքրքիր էր. Ռուսաստանից, Անգլիայի և Նվեցիայի բաժինները տեղաւորված են առանձին գեղեցիկ կերպով զարդարված չինութեան մէջ. Հանդէսը բացված է սեպտեմբերի 1-ից, իսկ կենդրէսը բաց կանի իր նիստերը 15-ին (մեր հաշուով 3-ին). Իշխան Տէանս կարգաց սովորական պաշտօնական ճառը, որի մէջ դաց սովորական պաշտօնական ճառը, որի մէջ չատ գովասանեց Հումբերտ թագաւորին և ողջունեց օտարական հիւրերին. Վերջինների կողմից պատասխանեց կենդրէսի ֆրանսիական ներկայացուցիչ, բարոն դ'Ովրէնան, Լրեկոյեան խնջոյք տրվեցաւ իշխան Տէանսի տանը, ուր հաւաքվեցան ժողովի մօտ 70 անդամներ. Կենդրէսի նախագահ համարվում է գէնուէզեան գուբսը. Թագաւորը մասնակցեց է ներկայ գանվել նիստերին. Անգլիական ներկայացուցիչները թուում գանվում էին և Կ. Պոլսի նախկին դեսպան սեր Հէնրի Լէյարդ, որը յայտնի ի իր արած փորձերով Նինուէում և իր սիրով դէպի հնագիտական հետազօտութիւնները.

Քաղաքագէտների մէջ չատերն են պատահում, որոնք աշխարհագրութեան մէջ առնասարակ որոնք աշխարհագրութեան մէջ առնասարակ և թոյլ լինելով, մէկ առանձին սեր ունեն որոնել և թոյլ լինելով, մէկ առանձին սեր ունեն որոնել և հետազօտել հին աշխարհագրական կէտերը. Հնութիւններով և հնագիտական հազուագիւտ իրերով մանաւանդ հետաքրքրվում են քաղաքագէտները. Հնութիւնների ուսումնասիրական գործիքները. Հնութիւնների ուսումնասիրութիւնը սիրելի պարապմունքն է ոչ թէ միայն այնպիսի նշանաւոր մարդկերանց, որպիսիքն են Գլադստոն և Լէյարդ, այլ և բազմաթիւ երկրորդական անձերի, որոնք ժամանակների խաւարի մէջ որոնում են մութթարութիւն և հանգիստ ներքին կայի անպողոքութիւնների դէմ. Արիստոկրատիայի համար, որը իր զոյութիւնը ցեղի հնութեան վրա է հիմնում, ձգտումը դէպի ամեն հնութիւն դասակարգային անփառութեան հետանք է. հնագիտութեան նշանաւոր սիրողները, որոնք այնքան չատ են Անգլիայում և ուրիշ երկրներում, սիրում են հեռու անցեալը յիշեցնել իրանց հեղինակութիւնը ամրացնելու համար ներկայումս, այն ինչ հասարակ մահկանացուները խորասուզվում են անցեալի խորքերում ժամանակակիցներին մոռանալու համար.

Շատ պայմաններ են հարկաւոր հնագիտական հետազօտութիւններով ամրոնը հետաքրքրելու համար և այդ կողմից մանաւանդ բաղդաւոր զգանվեցաւ հռչակաւոր Հէնրիխ Շլիման, որը իր անունը մուացրեց Հոմերոսի երգած Տրոյայի մնացորդների գիւտի հետ. Նորերումս հրատարակվեցաւ մէկ ընդարձակ նկարագրութիւն բոլոր նրա արած և գտած բաների այն տեղերում, որոնք եղիականի հերոսների կեանքի և քաջագործութիւնների ասպարէզ էին. Շլիման ազատութիւնների մէջ կայ և հեղինակի կենսագրութիւնը Բուդոլֆ Վիրխովի յառաջաբանով և Բրուգշի, Բիւրնուֆի, Մակս Միւլլերի, Վիրխովի և այլ գիտնականների ծանօթութիւններով.

Շլիմանի անունը և գործունէութիւնը այնքան յայտնի են բոլոր լուսաւորված աշխարհին, որ խօսել նրա անգուսլ աշխատութիւնների և նրանց փառաւոր եղակացութիւնների մասին բոլորովին աւելորդ կը լինէր. ամեն մէկը կարդացել է, կամ կարող է կարդալ նրա հաշիւները, ամենքը գանգիլ լսել են նրա հաւաքած այն նշանաւոր գանձերի մասին, որոնք այժմ գանվում են Բերլինի, Աթէնքի և կ. Պոլսի թանգարաններում. Բայց. երեխ, չատերին յայտնի չեն այդ եռանդոտ և վերին աստիճանի բաղդաւոր հետազօտողի կեանքի մանրամասնութիւնները. Այստեղ մենք կը հաղորդենք Հէնրիխ Շլիմանի մասին հետաքրքիր տեղեկութիւններ.

Մանկական տարիներից, Հէնրիխ Շլիման, հայրենական մեկնեանրբեգեան գիւղում, լինելով գիւղական խաղաղ հանդամանքների մէջ, գրաւվում էր հեռու անցեալի երեւակայական պատկերներով, որոնց համար յարմար նիւթ էին կազմում տեղական ասպետական ամրոցի աւերակները իր խորշդաւոր ստորերկրեայ անցքերով և իր գեղեցիկ պահպանված աշտարակներով. Հոմերոսը արդէն այն ժամանակ մեծ տպաւորութիւն գործեց երիտասարդ Շլիմանի վրա, որի մտքումն արդէն այն ժամանակ տպաւորվեցան այն նախագիծերի սերմերը, որոնց իրագործման համար այնքան եռանդով աշխատում էր վերջը. Նրա ծնողները չուտ մեռան, թողնելով նրան հօրեղբօր հոգաբարձութեան տակ. Իկալական ուսումնարանը աւարտելով, տասն և չորս տարեկան երեխան պէտք է իր ապրուստի մասին հոգս տաներ. Նա մէկ փոքրիկ խանութի մտաւ, որպէս հասարակ բանւոր. Հինգ և կէս տարի անցկացրեց նա այդ կեղտոտ խանութի մէջ ծախելով շաքար և կանաչի, ձուկը և սպիրտային խմիչքներ. միայն մէկ լուսաւոր կէտ մասամբ ցրվեց նրան չբնապատող այդ խաւարը. Նա պատահմամբ հանդիպում է մէկ մարդու, որը Հոմերոսից անգիր գիտէր մի քանի գլուխներ և որը մէկ բանասիրական կոսը արտասանեց նրա մօտ. «Երեք անգամ,—պատմում է Շլիման,—կրկնել տուեցի նրան այդ ասատուածային ոտանաւորները, և ես այդ բանի համար տուեցի նրան բոլորը ինչ որ ունէի— մի քանի պիֆէնիգներ, որոնցով ոսի խմեցրի նրան». Մէկ նոր դժբաղդութիւն— արիւն թքել— տարաց-նող գրութիւնից ազատեց նրան. Նա ասում Համբուրգ գնաց, ուր իր թոյլ կազմվածքի շնորհիւ, պարապմունք չը գտաւ. Վերջապէս նրան աղոթվեցաւ «Փորոտէյաս» նաւի վրա նաւաստիի պաշտօն ստանալ, որը Վենեցուէյա պէտք է ուղեւորվէր. Բայց ճանապարհորդութիւնը չը յաջողվեցաւ. 1841 թ.ին նաւը ծովը մտաւ, բայց մի քանի ժամանակից յետոյ Հօլլանդիայի ափերի մօտ կանգնեց. Շլիման ամենասաստիկ ցրտում